

4.2.2019

Forum Artis

Lausunto

työryhmäraportista

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-598-3>

Taide ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat. Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018/34.

Lausuntopyynnön diaarinumero: OKM/95/040/2017

Yleistä.

Pääosiltaan raportti osoittaa erittäin myönteistä kehitystä. Se osoittaa, että päättäjät ovat kiinnostuneita taiteen ja taiteilijoiden asemasta ja merkityksestä yhteiskunnassa ja haluavat tarttua toimenpiteisiin näiden hyväksi. Hyödyllistä olisi nykyistä enemmän käyttää työryhmien tukena mahdollisimman laajasti taiteen kentän asiantuntemusta. Taiteen ammattilaiset tuntevat parhaiten työnsä edellytykset ja kehittämisen ja kasvun mahdollisuudet.

Kommentit eri kohtiin.

1. Taide tulee saattaa yhteiskunnan ytimeen vastaamaan taiteen kasvanutta yhteiskunnallista merkitystä. Työryhmän esitykset 1-8.

(Esitys 1.) Taiteen sisällä vapaus, moninaisuus ja yhdenvertaisuus ovat oivallisia periaatteita. On myös huomattava, että meillä on taiteen yleisö pieni eikä kieltämme ei osata muualla. Useat taiteen alat voivat ylittää nämä lähtökohdat, ja tätä on käytettävä hyväksi taidevientiä tukemalla. Toisaalta esim. kirjallisuus ja näyttämötaide ovat kieleen sidottuja. Niitä on myös vaalittava, koska samalla

vaalitaan ja suojellaan kielemme asemaa ja tunnustetaan sen kulttuurinen ja sivistyksellinen merkitys. Näillä aloilla korostuu myös kääntämisen merkitys kulttuuriviennissä.

(Esitys 2.) On erittäin hyvä tunnustaa taiteen yhteiskunnallinen tehtävä ja sen osuus taloudessa. Luova talous on nopeasti kasvava alue, se luo uusia työpaikkoja ja edistää elinkeinoelämää, ja taiteilijoiden merkitys luovassa taloudessa on keskeinen. Siksi taidetta rahoittamalla tuetaan myös työllisyyttä ja innovaatioita.

(Esitys 3.) Täysin välttämätöntä on vaikuttaa taiteen asemaan korottamalla tuntuvasti sille varattuja määrärahoja. Siten saadaan luovasta taloudesta irti potentiaali, jolla se luo Suomeen työpaikkoja ja kasvaa ja kehittyy. Vain riittävä rahoitus varmistaa optimaaliset työolosuhteet ja työpanoksen ja takaa toimivan taidesektorin. Taiteeseen sijoitettu raha maksaa itsensä monikertaisena takaisin.

(Esitys 4.) Tämä on hyvä uudistushanke. Taide on niin tärkeä ja keskeinen kasvuala, että sitä ei saa sitoa pysyvästi Veikkausvoittovaroihin.

(Esitys 6.) On kannatettavaa, että myös työ- ja elinkeinoministeriö osallistuu taiteen tukemiseen. Taide on tekijöilleen elinkeino, ja sen tuotteita tulisi kohdella myös viennissä kuten muita tuotteita.

(Esitys 8.) Taiteen merkityksen esiintuominen vaatii tutkimustietoa. Siksi alan tutkimusta tekevien laitosten kuten Taiken, Cuporen ja korkeakoulujen vastaavien toimijoiden työn edellytyksiä olisi tuettava. Kohdennetulla rahoituksella voitaisiin myös tukea sellaisia taiteenaloja, joilla ei ole riittävästi varoja oman alansa erityisseurantaan.

2. Taiteen rahoitusta tulee kehittää strategisesti ekosysteemiajattelun mukaisesti. Työryhmän esitykset 9-14.

(Esitys 9.) Tässä kohdassa on otettava huomioon, että kaikki taiteenalat eivät toimi työryhmien tai alustojen varassa, ja monilta puuttuu historiallisista syistä kokonaan välittäjäporras. Kustantamoista, museoista ja gallerioista riippumattomat markkinointitoimistot ja agentit olisivat tarpeen esimerkiksi kirjallisuudessa ja kuvataiteessa, ja niiden syntymistä ja lisääntymistä pitäisi tukea. Näyttämötaiteen ja elokuvataiteen aloilla olisi luotava tasapuolisempi ja läpinäkyvämpi sopimussysteemi, ja tämän muodostumista pitäisi tukea ohjaamalla rahoitus ”reiluille toimijoille”.

(Esitys 10.) Alueellinen toiminta on tärkeää, mutta esitys ei selvennä, miksi nykysysteemi on tehoton ja miten sitä pitäisi uudistaa. On syytä huomata, että kehitys on kulkenut pitkään suuntaan, joka ei suosi alueellista diversiteettiä, eli kirjastoja, teattereita ja orkestereita on rahoituksen puutteessa lakkautettu. Kirjastojen merkitys kulttuurisina keskuksina ja yhteisön aktivoijina ja osallistuttajina on kuitenkin suuri, ja paikallisteatterit ja -orkesterit tukevat näiden alojen osaamista ja kykyjen esille poimimista suurten keskusten ulkopuolella. Taideaineiden opetusta koulussa pitäisi myös lisätä

taiteen aseman vahvistamiseksi. Niillä on myös merkittäviä oheishyötyjä. Kirjallisuuden opetukseen satsaaminen varmistaa nykymaailmassa niin tärkeän lukutaidon säilymisen, kuvataiteen opetus voi auttaa luovimaan visuaalisten viestien keskellä ja esittävät taiteet opettavat eläytymistä ja empatiaa.

(Esitys 11.) Rahoituksessa on syytä pitää huolta sekä ammattimaisen ja vakiintuneen taiteellisen toiminnan tukemisesta että vapaista ryhmistä ja muista pienemmistä ja projektinomaisemmista toimijoista. Näin varmistetaan sekä vankka taiteellinen osaaminen että taiteen uudistuminen. Ennen kaikkea rahoituksen on oltava riittävä koko kentän alueella.

(Esitys 12.) Vertaisarvioinnin on säilyttävä taidehallinnon perusteena, vaikka sitä uudistetaankin. Vain siten säilytetään taiteen laatu ja riippumattomuus. Ulkomaisten arvioijien mukaan ottaminen voi olla hyödyllistä, mutta se ei saa johtaa epätasa-arvoon arvioinnissa, koska suomenkielisessä kirjallisuudessa ja teatterissa sitä ei voi toteuttaa. Muutenkin olisi pidettävä mielessä taidealojen erilaisuus. Kannatettavaa on periaate maksaa asianmukainen korvaus arvioijille: vain siten työhön saadaan asiantuntevaa ja omistautunutta väkeä.

(Esitys 13.) Tämä on erittäin kannatettavaa. Erilaisten rahoitusmallien etsiminen ja kehittäminen kehittää myös taiteen alaa.

3. Taide on työtä, ja sellaisena sitä on kohdeltava. Työryhmän esitykset 15-21.

(Esitys 15.) Ehdotus taiteilija-apurahojen muuttamisesta työsuhteiseksi työksi olisi syytä arvioida erittäin huolellisesti. Sen todelliset vaikutukset ja kustannukset pitää laskea ja varmistaa, että se ei merkitse taiteen tuen vähenemistä ja kohdentumista olennaisesti nykyistä harvemmille. On selvää, että ehdotus vaatisi rahoituksen korottamista 1,5-2-kertaiseksi, ja tällä kuitenkin saataisiin vain suunnilleen nykyisen tasoinen tuki nykymäärälle apurahan saajia. Työn pätkäluonne ei liioin parane, koska työpaikat olisivat määräaikaisia. Ei ole ensinkään varma, että tämä on oikea suunta, varsinkin kun taiteen alat ovat ansaintalogiikaltaan erilaisia. Kaikilla aloilla ei ole alustoja, joihin taiteilija voisi kiinnittyä ja tehdä omaa työtään. Suorempi ja mutkattomampi tapa parantaa taitelijan asemaa olisi nostaa apurahojen taso puolitoista- tai kaksinkertaiseksi. Siten MYEL-vakuutus nousee todelliseksi sosiaaliturvan takaajaksi. Samoin olisi taitelijoilta, jotka eivät tahdo olla yrittäjiä, poistettava YEL/MYEL-päällekkäisyys ja saatettava heidän kaikki tulonsa MYELin piiriin. Apurahoitus on riittävänsuuruisena tekijöiden taholta hyväksi havaittu ja edelleen hyvin toimiva keino tukea taidetta.

(Esitys 16.) Tämä on erittäin kannatettava esitys. Valtion taiteilija-apurahojen tasoa on välttämätön korottaa, ja ehdotettu korotus on paikallaan. Myös niiden verovapaus pitää säilyttää. Apurahojen pieni koko on syynä siihen, että taiteilijat eivät saa kerrytettyä kylliksi eläkettä eikä heillä ole kunnon

sosiaaliturvaa. Apurahoitus on taiteen tukemisen keskeinen muoto ja siten keskeinen tämän esityksen päämäärille.

(Esitys 17.) Tämäkin esitys on hyvin tärkeä. Taiteilijoiden eläketurva on nykyisellään vajavainen. MYEL on kartuttanut apurahansaajien eläkettä vasta vähän aikaa ja YEL on ollut monille kohtuuton eikä eläkettä ole kertynyt kylliksi tätä kautta. Useimmilla aloilla taiteilijat ovat työkykyisiä ja uutta luovia korkeaan ikään asti. Siten eläke tukee myös uran myöhäistä vaihetta.

(Esitys 18.) Samoin kannatettava esitys.

(Esitys 19.) Kannatettava esitys, mutta kaipaisi konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

(Esitys 20.) Erittäin kannatettava esitys. Monilla taiteenaloilla tekijän tulonhankinta ja jälkikäyttöoikeuksien hallinta perustuvat tekijänoikeuteen. Siksi sekä tekijöiden että heidän toimeksiantajiensa ja yhteistyökumppaniensa pitäisi tuntea hyvin tekijänoikeuslainsäädäntö.